קנין הלכה

4

מראי מקומות

מס׳ 12

חודש טבת תשפ״ד

או״ח הלכות שבת

סימנים שכ״ד - שכ״ז

Dirshu
דרשו ד׳ ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מק;ומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ״דרשו״

קנין הלכה

סימן שכד

סעיף א

משנה דף קמ. רש"י ד"ה אבל נוטל.

השעה"צ [ס"ק א] כתב שמדברי הרמב"ם [פכ"א סל"ב] משמע שהאיסור לכבור תבן הוא רק איסור דרבנן, ואולי הטעם הוא משום שאין דרך ריקוד בתבן.
בענין ההיתר ליטול בכברה ולהוליך לאבום אף שהמוץ נופל מאליו, מבואר ברש"י [ד"ה אבל נוטל] שהוא משום דדבר שאינו מתכוין מותר, ולפי זה צריך להעמיד שמדובר באופן שאינו פ"ר שיפול המוץ.
אבל מלשון הרמב"ם [שם] והשו"ע משמע שההיתר הוא אף כשידוע שיפול המוץ, וסברתם היא משום שזה לא נכלל במלאכת ברירה, משום דכל שאינו מכוין לברור רק מוליך את התערובת והיא נבררת מאליה, אין זו מלאכת ברירה כלל.

סעיף ב

גמרא ביצה דף כט. אדבריה רב חסדא עד ונותן לפני בהמתו ואינו חושש.

בענין ההיתר לקדור קב או קביים נחלקו הראשונים:

א. רש"י [ד"ה אבל קודר הוא] מבאר דמותר ליטול בכלי מידה המכיל קב ולמלא עמו מערימת התבן, דפעולה זו אינה כדרך מדידה ולכן שריא.
ב. הרי"ף לא התיר זאת, אלא הצריך ליטול בכלי שאינו של מדה ולשער מאומד קב או קביים, וכן הוא ברמב"ם [פ"ד יו"ט הכ"ב] וכן לשון השו"ע.

סעיף ג

סעיף זה עוסק בדיני לישה וכבר נתבארו באריכות לעיל [סימן שכא סעיפים יד-יז] ונחזור כאן רק על עיקרי הדברים.

משנה דף קנה: גמרא אמר אביי אמריתה עד דף קנו. עולא אמר כור ואפילו כוריים.

בביאור הדין של מורסן נחלקו הראשונים:

א. שיטת הרמב"ם [פכ"א הל"ד] שמורסן אינו בר גיבול ואין בו איסור לישה מהתורה.
ב. שיטת רוב הראשונים שמורסן כן בר גיבול ויש בו איסור לישה מהתורה.

בגמרא מובא היתר לעשות שינוי בגיבול ע"י העברת המקל שתי וערב, ולדעת הרמב"ם יתכן ששינוי זה מועיל רק בדרבנן ולא בדאורייתא, ולדעת שאר הראשונים זה מועיל גם בדאורייתא.
דעת השו"ע דההלכה כריבר"י שבנתינת המים לקמח אין איסור תורה, ולכן התירו במורסן נתינת המים אל המורסן, ולענין השלב של הגיבול מהני שינוי בשתי וערב.
ואף שריבר"י מודה שיש איסור דרבנן בנתינת מים אל הקמח, הכא במורסן לא גזרו. וכתב הביה"ל [ד"ה אין] שלהרמב"ם הטעם הוא משום שאין במורסן איסור לישה דאורייתא כלל, ולכן לא גזרו לאסור את נתינת המים למורסן, ולדעת שאר הראשונים שיש איסור תורה בגיבול מורסן, טעם ההיתר הוא משום הצורך להאכיל לבהמה.

קנין הלכה

השו"ע הביא שיש אוסרים ליתן מים ע"ג מורסן, וזו דעת ספר התרומה וסיעתו שפסקו כרבי דנתינת מים לקמח אסורה מהתורה, ולכן א"א להתיר, ורק אם נתן מים למורסן מבעו"י התירו לגבלו בשבת ע"י שינוי דשתי וערב.

סעיפים ד-ח

משנה דף קנה. עד המשנה הבאה דף קנה:

בגמרא נחלקו רב הונא ורב יהודה, וקיי"ל כר"י דשווי אוכלא שרי ומיטרח באוכלא אסור, וזה הנידון העיקרי בחמשת הסעיפים האלו.

בסעיף ז יש נידון נוסף והוא ענין כללי בדיני מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, ונבאר בקצרה את יסור הענין. בגמ' [דף מה.] מבואר שיש חילוק בין אופן שדחייה בידים מלהשתמש בו, לבין דבר שלא דחייה בידים ורק ממילא זה לא היה ראוי בין השמשות, וכן מבואר שיש חילוק אליבא דר"ש, בין אופן שהאדם יושב ומצפה אימתי תבוא לחפץ הזה הכנה, לבין אופן שאינו יושב ומצפה לכך, כיון שאין צפוי שתבוא לחפץ הזה הכנה בשבת.

להלכה יש בזה כמה חילוקי דינים:

א. במקרה שדחייה בידיים אמרינן מיגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא, אף בציור שהאדם יושב ומצפה אימתי תבוא הכנה לחפץ. [וזה הדין של נר שהודלק מערב שבת דהשמן והנר אסורים לכל השבת אף לאחר שנכבה הנר].

ב. במקרה שדחייה בידים ואין האדם יושב ומצפה, כ"ש שיש איסור.

ג. אם לא דחייה בידים והאדם יושב ומצפה אימתי תבא הכנה לחפץ הרי זה מותר, וכגון בהמה שהיתה חולה קצת מבעו"י ובשבת מתה, מותר להאכילה בשבת לכלבים.

ד. אם לא דחייה בידיים ואין האדם יושב ומצפה שתבא הכנה לחפץ, כגון בהמה בריאה שמתה בשבת, נחלקו בזה הראשונים:

א. דעת הרי"ף והרמב"ם [בסוגיא חולין דף טו:] דאין אומרים בזה מיגו דאיתקצאי, וכך פסק השו"ע [ס"ז].

ב. דעת תוס' [חולין דף יד. ד"ה מחתכין] והרא"ש [ביצה פ"ג סימן ח] דלא הותר אלא באופן שהבהמה היתה חולה קצת, דאמרינן בזה שהאדם יושב ומצפה.

ומחמת מחלוקת זו לא הקלו הא"ר והגר"א, שבבהמה בריאה שמתה בשבת ה"ז ספק מוקצה, והביאם המשנ"ב [ס"ק יז].

[ולגבי פירות או עצים שנתלשו בשבת, כתבו הראשונים שדינם כדחייה בידיים ויש בהם איסור מוקצה, דמדלא לקטינהו מבעוד יום אקצינהו, וזו כוונת המשנ"ב (ס"ק טז ובשעה"צ ס"ק טו), וע"ע ברש"י (ביצה דף כד: ד"ה אם יש)].

סעיפים ט, י

משנה דף קנה: ובגמרא עד ונותנין כרשינים בפני עצמן ומים בפני עצמן.

בסעיפים אלה מובא האיסור להאכיל בהמות ועופות שלו באופנים מסויימים.

בטעם האיסור כתב הלבוש דהוא משום דגזרו שלא יאכיל כדרך שהוא מאכיל בחול, שמא יבוא לידי כתישת קטניות או לישת קמח.

סעיפים יא, יב

סוף דברי המשנה דף קנה: גמרא מתיב רב יוסף עד ולית דעתיר מחזירא.

נתינת מזונות לבע"ח

בסעיף זה מבואר האיסור להאכיל בעלי חיים שאין מזונותם עליך, ואף אם הם שייכים לו, מ"מ אם מזונותיהם מצויים להם מן ההפקר אסור להאכילם.

לגבי נתינת מזונות לבעלי חיים שאינם שייכים לו אלא לאדם אחר, ואין מזונותיהם מוטלים עליו אלא על אדם אחר, עיין ביה"ל [ד"ה ויוני בייתות] שהביא דמהא"ר משמע דאסור למי שאינו בעליהם ליתן להם. והביה"ל כתב דאין זה ברור דכיון שהם של ישראל ואינם אוכלים מן ההפקר, א"כ כמו שמותר לבעליהם להכין להם מזונות כן מותר לאדם אחר.[1]

בעיקר ההיתר של המג"א ליתן מזונות לכלב שאינו שלו, עיין משנ"ב [ס"ק לא] שהביא דבריו, והוסיף ועיין בא"ר. ובא"ר [שם] הביא דמדברי הלבוש לא משמע כמו המג"א, דהלבוש כתב מותר ליתן מזונות לכלב שמגדל "בביתו", וגם הא"ר פקפק בראיית המג"א.

ועיין בתהלה לדוד [ס"ק יד] שלפי המג"א הנ"ל מותר ליתן מזונות גם לכלב של הפקר.

נתינת פירורים לפני הציפורים בשבת שירה

יש שנהגו לפזר פירורים לפני הציפורים בשבת שירה, משום דמרגלא בפומייהו דאינשי שהעופות אמרו שירה על ים סוף ולכן מחזיקים להם טובה. אבל כתב המג"א [ס"ק ז] שאין זה מנהג נכון משום שנמצא שנותן מזונות לבע"ח שאין מזונותיהם עליו, והמשנ"ב [ס"ק לא] העתיק דבריו.[2]

סעיף יג

גמרא דף קכב. והאמר ר"ה אמר רבי חנינא עד ואזלא היא ואכלה.

בסעיף זה מובאים שני הלכות:

א] מותר להעמיד בהמתו ע"ג עשבים מחוברים ולא חיישינן שמא יתלוש בידים ע"מ ליתן לה.

ועיין תוס' [ד"ה מעמיד] שהביא את המכילתא על הפסוק למען ינוח שורך וחמורך וגו' יכול לא יניחנו תולש וכו' ת"ל למען ינוח ואין זה נוח אלא צער. והביאור הוא דלכאורה היה מקום לאסור זאת מן התורה מטעם שביתת בהמתו, ולזה דרשה המכילתא

ביאורים והערות

1. אמנם לכאורה מדברי המג"א משמע כדברי הא"ר, שהמג"א [ס"ק ז] כתב דמותר ליתן מזונות לפני כלב אף שאינו שלו, עפ"י הגמ' [דף קנה:] דמזונותיו של כלב מועטין, וא"כ מצוה ליתן לפניו מזונות, ואח"כ ציין לסי' שח [סכ"ט]. וכתב המחצית השקל שהמג"א הביא ראיה לדינו מדברי השו"ע שם, שפסולת אוכלין הראויה לכלבים אינה מוקצה אף אם אין לו כלבים, והטעם משום שלבני אדם אחרים יש כלבים, ומוכח דמותר ליתן מזונות לכלבים של אחרים דאל"ה אכתי הוי מוקצה, ומזה למד המג"א דכלב שאני משאר בע"ח ומותר ליתן לפניו מזונות אף שאינו שלו, ומשמע מדבריו דבשאר בע"ח אין היתר אם הם שייכים לבני אדם אחרים.

אולם לכאורה ראיית המג"א צ"ע, דהא בסעיף הנ"ל מבואר דגם פסולת הראויה לשאר בע"ח המצויים אינה מוקצה, אף שאין לו בע"ח אלו דסו"ס הם מצויים אצל אחרים, ולפי דבריו צ"ע דגם בזה צריך להיות מוקצה.

וכן הקשה התהלה לדוד [ס"ק יד], ולמד מזה דמותר ליתן אוכל גם לבעלי חיים השייכים לאחרים, וכדעת הביה"ל הנ"ל. ועיי"ש מה שביאר בדברי המג"א הנ"ל ודלא כהמחצית השקל, ולדעת הא"ר שאסר ליתן מזונות לבע"ח השייכים לאדם אחר, צ"ל דעכ"פ לענין מוקצה די בזה שיש לאחרים בע"ח אלו, דיכול כל אדם ליתן את הפסולת הזו לבעלים של הבע"ח והם יאכילום.

2. עיין בדעת תורה [מהרש"ם] שהביא את התו"ש שכתב לקיים המנהג, דכיון שנהגו כן לשם מצוה אין להקפיד בכך, וע"ע בערוה"ש [ס"ג] שגם כתב ליישב את המנהג.

דבכה"ג אין איסור, דאדרבה מניעת הבהמה מלתלוש ולאכול היא צער עבורה.[3]
ב] אסור להעמיד בהמתו ע"ג עשבים תלושים אם הם מוקצה, גזירה שמא יטלם בידו ויתנם לה.[4]

סעיף יד

משנה דף קמ: גמרא ונוטלין מלפני הבהמה עד דף קמא. דדייקא ואכלה.

סעיף טו

משנה דף קמ: עד גמרא דברי הכל אסור.

סימן שכה

סעיף א

גמרא ביצה דף כא: אמר ר' יהושע בן לוי עד גזירה שמא ירבה בשבילו. משנה שבת דף יז:

בסעיף זה נידונו ב' עניינים:
א. הזמנת נכרי לסעודה.
ב. נתינת מזונות לנכרי בחצר.

א. <u>הזמנת נכרי לסעודה</u>

נחלקו האמוראים [ביצה דף כא:] אם מותר להזמין נכרי בשבת, דאף שאין בזה את האיסור שיש ביו"ט, והיינו גזירה שמא ירבה בשבילו בזמן הבישול, מכיון שבשבת אין מבשלים, מ"מ רב אחא בר יעקב סובר שיש בזה איסור מחמת שיורי היין שבכוס שהם אסורים מטעם סתם יינם, וביחד עם פירורי הפת שבכוס נמצא שהכוס נעשה בסים למוקצה, ואף שהוא גרף של רעי מ"מ אין עושים גרף של רעי לכתחילה.

ריב"ל ורבא חולקין ומתירין, והטעם דלא חששו לאיסור מוקצה כתב המג"א [סימן שכג ס"ק יד] דהוא משום שהפירורים בטלים לגבי הכוס, וכתב השעה"צ דאף שבגמ' מבואר שאין הפירורים בטלים משום שהם איסורי הנאה ויש להם חשיבות, מ"מ י"ל דריב"ל ורבא סוברים דגם איסורי הנאה בטלי. והחזון איש [סימן מח ס"ק ט] כתב די"ל דריב"ל סובר דבכה"ג לא חשיב עושה גרף לכתחילה.

ביאורים והערות

3. האבן העוזר [סימן שכח] מבאר דיש מקום לדון שייחשב האדם כתולש בידיים ע"י שמעמיד את הבהמה ע"ג העשבים לאוכלם, וכדין זורה והרוח מסייעתו. וכתב לחלק בין מקרה שמטרתו של האדם שהבהמה תאכל, דבזה אין רואין את הבהמה כעושה מעשה תלישה עבורו אלא המעשה מתייחס לה עצמה, לבין מקרה שמעמיד הבהמה ע"ג עשבים לצורכו, שבאכילתה תהא הקרקע נקייה מעשבים, דבזה ס"ל להאבן העוזר שיהא חייב מן התורה מדין תולש, כיון שהבהמה אינה צריכה לכך וכל כוונתו היא לצורכו.

4. עשבים שנתלשו בשבת [כגון ע"י נכרי] הוו מוקצה כמבואר בתוס' [דף קכב. ד"ה איני], ואם העשבים היו מוכנים לאכילת הבהמה אף כשהיו מחוברים כתבו תוס' [שם] דאין העשבים מוקצה. ועיין חידושי רעק"א [סעיף זה] שדן לומר דלפי התירוץ האחר בתוס' אסורים העשבים בטלטול אף שהיו מוכנים לאכילת הבהמה. [כנראה כוונתו שהכנה זו מועילה להם במקומה, אך לא מתרת את טלטול העשבים למקום אחר].

ב. <u>נתינת מזונות לנכרי בחצר</u>

נחלקו ב"ש וב"ה [משנה דף יז:] במוכר לנכרי חפצים מערב שבת, דב"ש לא התירו אא"כ הנכרי יכול להגיע מבעוד יום למקום קרוב, דאל"ה ה"ז כאילו הישראל סייעו להוליך בשבת, וב"ה מתירים, אבל בשבת עצמה מודו ב"ה דאסור למכור או ליתן לנכרי חפצים כמבואר בתוס' [דף יט. ד"ה נותנין], דאף שהנכרי עושה את ההוצאה בעצמו, מ"מ יש בזה איסור משום מראית העין שיאמרו שעשה כן עבור הישראל ובשליחותו, וכמו שהביא המשנ"ב [ס"ק ד] מהמג"א בשם הש"ג.

אמנם כשנותן לפניו מזונות אין בזה איסור משום מראית העין, משום שבסתמא יאכלנו הנכרי בחצר, ולכן אם לא יאכל שם רק יוציא לחוץ ג"כ שרי, דאינו נראה כן שעושה בציווי הישראל.

לענין נתינה מידו של הישראל לידו של הנכרי כשהנכרי עומד בתוך החצר, עיין משנ"ב [ס"ק ג] שהביא שיש פוסקים שאסרו, והא"ר התיר, ועיין בביה"ל [ד"ה לפניו] שהאריך להתיר.

סעיף ב

בסעיף זה נתבאר שבמקום שיש משום דרכי שלום, או נכרי אלם, או לצורך מצוה כגון להוציא חמץ מן הבית בערב פסח שחל בשבת, מותר ליתן לנכרי ע"מ להוציא, ואף שהוא עושה בשליחותו של הישראל, כגון בחמץ, מ"מ שרינן מטעם דהוי שבות דשבות לצורך גדול כגון צורך מצוה או דרכי שלום.

ואף שהנכרי מוציא לרשות הרבים, מ"מ להרבה פוסקים אין לנו רשות הרבים בזמן הזה כיון שאין ששים ריבוא, ולענין אמירה לנכרי סמכינן דהוי שבות דשבות.

סעיף ג

החלפת משכון מותרת כיון שאינו נחשב כמשא ומתן, ומ"מ הצריך הרמ"א שלא יגע הישראל במשכונות כדי שלא יראה כנושא ונותן. וגם הצריכו שהנכרי יוציא את המשכון בדרך מלבוש, כדי שלא יראה כאילו הישראל נתנו לו ע"מ להוציא עבורו.

סעיף ד

הטור הביא מחלוקת ראשונים בנידון פת שאפה נכרי בשבת.

א. דעת ר"ת [מובא בראש"ש פ"ג ביצה סימן יז ובסה"ת סימן רז] והאור זרוע [ח"ב סימן שנח] בשם הראבי"ה דאסור לאכול את הפת.

ב. דעת הרא"ש [שם] ותוס' [ע"ז דף סו: ד"ה אמר רבא] דמותר לאכול את הפת.

בטעם האוסרים הביא המשנ"ב [ס"ק טז] שני טעמים:

א. אם בזמן בין השמשות החיטים היו כבר טחונות לקמח, הוקצה הקמח ואמרינן בזה מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, ואם בזמן ביה"ש היו חיטים שאז אינם מוקצה דחזי לכוס, מ"מ כיון שנתהפכו מחיטים לפת הוי נולד, ולמאן דאסר נולד בשבת ה"ז אסור.[5]

ב. כשם שגזרו על פירות הנושרים שלא לאוכלם שמא יבשל הישראל ויתלוש אותם מן העץ, וגזרו זאת גם בנכרי שליקט

ביאורים והערות

5. המשנ"ב ציין שלקמן [סימן תצה] פסק הרמ"א כמאן דסבר דנולד בשבת שרי, ועיין גם בחזו"א [סימן מד ס"ק י] שכתב שטעם זה של נולד שכתב המג"א בביאור דברי ספר התרומה [והעתיקו המשנ"ב] אינו נראה כלל, שהרי השו"ע לא הביא כלל בהל' מוקצה [סימן שח] דעה האוסרת נולד, אלא הטעם הוא משום דהוי כגרוגרות וצימוקים וכמו שהאריך הב"י [והיינו דאמרינן דהוי כמו דחייה בידים, דמדלא טחנן ואפאן מבעו"י אקצינהו].

פירות מן העץ, ה"נ בכל מידי דאכילה גזרו שמא יאמר הישראל לנכרי לאפות את הפת, משום שבמידי דאכילה דלהוט הישראל גזרינן טפי.[6]

בטעם המתירים י"ל דאין בזה איסור מוקצה, כיון שהקמח היה בידיו של הנכרי אשר בידו לאפות אותו והרי זה כגומרו בידי אדם. ולענין חשש פירות הנושרים נקטו המתירים שזה לא נאמר בכל מידי דאכילה, ולכן כל שיעשה זאת הנכרי לצורך נכרים אין בזה איסור.

<u>להלכה:</u> כתב השו"ע שבשעת הדחק שאינו יכול להשיג פת של יהודי, או לצורך מצוה כגון סעודת ברית מילה, או לצורך לחם משנה יש לסמוך על המתירים.

ויש לדעת דכל הסעיף הזה עוסק דוקא בנכרי שאפה פת עבור עצמו, אבל אם אפאו עבור הישראל כו"ע מודו שאסור לישראל לאוכלו בשבת, וכדין נכרי שעשה מלאכה עבור ישראל [סימן רעו ס"א] דאסור.

והוא הדין אם עשה הנכרי עבור עצמו אלא שהוא מכיר את הישראל שבא להשתמש במלאכתו, והיא מלאכה ששייך בה ריבוי כגון אפייה ובישול, אסור שמא ירבה בשבילו כמבואר לקמן [סי"א].

[וזה טעמו של הרשב"א [סי' תשיט] שאסר פת שאפה נכרי, והובא בב"י יחד עם שיטת ר"ת וסיעתו שאסרו, ואין טעמם שוה, דר"ת אסר אף בעשה עבור עצמו ואינו מכיר כלל את הישראל, והרשב"א אסר רק בעשה עבור ישראל או עכ"פ במכיר את הישראל].

<u>סעיף ה</u>

נכרי שעשה מלאכה לצורך עצמו מותר מן הדין לישראל ליהנות ממנה, דאין כאן מלאכת איסור כלל כל שלא עשאה עבור הישראל, אמנם פעמים יהיה בזה איסור ליהנות בשבת ויו"ט מן המלאכה מחמת איסור מוקצה, או מחמת גזירה דרבנן שגזרו על פירות שנשרו מן האילן בשבת או יו"ט.

עיין בטור ובב"י [המקור לסעיף הזה] שהביאו שאם נכרי ליקט בשבת פירות עבור עצמו, אסור לישראל לאוכלם בשבת, וכן אסור לטלטלן, מחמת איסור מוקצה ומחמת גזירת פירות הנושרין, וכן יש גזירה שמא ירבה בשבילו אם הוא מכירו.

אמנם במוצאי שבת מותר לאכול מפירות אלו מיד, ואין צריך להמתין שיעור בכדי שיעשו כיון שאין כאן מקום לקנס, הואיל והנכרי עשה את המלאכה עבור עצמו.

ועיין בשער הציון [ס"ק כו] שהביא נפקא מינה בין הטעמים, דטעם דמוקצה אינו שייך במקרה שהפירות היו מוכנים ללקיטה

ביאורים והערות

6. המשנ"ב הביא שהמג"א [סימן תקיז ס"ק ב] כתב, שמדברי השו"ע שם נראה דס"ל כטעם זה של גזירה ולא כטעם ראשון שהאיסור משום מוקצה, והיינו דהוקשה להמג"א דברי השו"ע [שם] שנקט דקמח שנטחן ביו"ט ע"י נכרי לצורך עצמו מותר לטלטלו ולהשתמש בו, ולמה לא הביא השו"ע שם את דעת האוסרים שהובאה כאן. אלא מוכח שהשו"ע נקט דהאוסרים אסרו רק מטעם גזירה שמא יאמר לנכרי לעשות את המלאכה עבורו, וטעם זה אינו שייך בחנווני שעושה בלאו הכי את המלאכה, ובסימן תקיז איירי בחנווני ולכן אין איסור בזה, משא"כ כאן דלא איירי בחנווני.

ובחידושי רע"א [סימן תקיז] תמה על דברי המג"א, שבסימן שכה איירי גם בחנווני, דאי מיירי בנכרי בעה"ב א"כ פתו אסורה, אע"כ איירי בפת שעשאו פלטר, ואפ"ה הביא השו"ע את דעת האוסרים.

ובעיקר הדין כתב רעק"א די"ל דהשו"ע נקט כאן כטעם דמוקצה, והיינו דחיישינן שמא כבר היה קמח מבעוד יום ואמרינן בזה מיגו דאיתקצאי, [דאם היו חיטים מבעו"י ס"ל להשו"ע דלא היו מוקצה כיון דחזו לכוס, כסברת הרא"ש בביצה], ובסימן תקיז איירי בידוע שהקמח נטחן בשבת עצמה ובזמן בין השמשות היו חיטים, ובזה אין איסור.

והיתה דעת הנכרי לתולשן בשבת, משא"כ טעם דגזירת פירות הנושרים. ומאידך במקרה שיש טורח בלקיטת הפירות כתבו תוס' [ביצה דף ג.] דאין גזירת פירות הנושרים אך יש איסור מוקצה. <א>

סעיף ו

גמרא ביצה דף כד: אמר ר"פ הלכתא עד אסורים בכדי שיעשו.

עיקר החילוק בין סעיף זה לסעיף הקודם הינו שסעיף זה אירי בנכרי שעשה מלאכה עבור ישראל, ולכן הצריכו בזה חכמים להמתין גם למוצאי שבת בכדי שיעשו מהטעמים המובאים להלן, ואילו בסעיף הקודם מיירי בנכרי שעשה את המלאכה עבור עצמו, ובזה לא הצריכו להמתין לערב כדי שיעשו.

שיעור כדי שיעשו

הראשונים נחלקו בטעם דין זה שצריכין להמתין שיעור כדי שיעשו:

א] רש"י [ביצה דף כד: ד"ה ולערב] כתב שהטעם הוא כדי שלא יהנה הישראל ממלאכת יו"ט, והיינו שאם יאכל את הפירות בתוך שיעור כדי שיעשו נמצא שנהנה ממלאכת האיסור שעשה הנכרי עבורו, שהרי אילולא המלאכה האסורה לא היו לו פירות בשעה זו.

ב] תוספות [שם ד"ה ולערב ובעירובין דף לט: ד"ה אי] כתבו שהטעם הוא משום גזירה שגזרו חכמים, דאם יהיה מותר לאכול את הפירות מיד במוצאי יו"ט, עלול הוא להכשל ולומר לנכרי לתלוש עבורו פירות ביו"ט כדי שיהיו מוכנים לו לערב.

המשנ"ב [ס"ק כח] הביא את המחלוקת הזו בקצרה.[7]

ולענין זמן השיעור כדי שיעשו הביא המשנ"ב [ס"ק כט] את דברי השו"ע בהלכות יו"ט [סימן תקטו ס"א] שאין משערים רק את

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

<א> ערבות שנתלשו מן האילן ביום טוב שני

ערבות שנתלשו מהאילן בארץ ישראל ביום ראשון של חול המועד סוכות אשר הוא יום טוב שני של גלויות לבני חוץ לארץ, נחלקו בהם פוסקי זמננו אם מותר לבני חוץ לארץ לטלטלן.

המנחת יצחק [ח"ח סימן נט] כתב דערבות אלו הוו מוקצה לבני חו"ל הנמצאים בארץ ישראל, ורק התיר במקרה שאין להם ערבות אחרות ובן ארץ ישראל יאגוד את הערבה והם יטלו את האגודה למצוה, בצירוף שיטת החכם צבי שבן חוץ לארץ בא"י לא צריך לשמור יו"ט שני, וכל זה כדי שלא יתבטלו ממצות נטילת לולב ביום זה.

אמנם המנחת שלמה [ח"א סימן מז] כתב להתיר, דמשום איסור מוקצה אין לאסור בזה כיון שהיתה דעת בני אר"י מערב יו"ט לתולשן במוצאי יום טוב ראשון, וזה דומה לדברי השער הציון [ס"ק כו] דאם היתה דעתו של הנכרי מערב יו"ט לתלוש פירות מהמחובר אין בזה איסור מוקצה. ולענין פירות הנושרין כתב דרק במה שהעכו"ם חולב עבור עצמו מצינו שהשו"ע פסק דהוי כנתלש מאליו, וה"ז בכלל הגזירה, אבל בנתלש ע"י ישראל בהיתר גמור מסתבר שאין זה בכלל פירות הנושרים. ועיין ביאורים ומוספים 18.

7. הנפק"מ במחלוקת זו היא בנכרי שעשה מלאכה עבור ישראל ביום טוב ראשון של גלויות, שלפי רש"י מותר ליהנות מהמלאכה בליל יוט"ש לאחר שעבר שיעור בכדי שיעשו, ואין צריך להמתין למוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו, שהרי באופן זה אינו נהנה ממלאכת יו"ט, דממה נפשך אם יו"ט ראשון הוא קודש אם כן יום שני הוא חול, ונמצא שלאחר שהמתין בכדי שיעשו בליל יום טוב שני אינו נהנה מהמלאכה האסורה, ואם יום ראשון הוא חול א"כ אין כאן מלאכה האסורה בכלל.

ולפי תוס' צריך להמתין עד מוצאי יום טוב שני בכדי שיעשו, שאם נתיר לו קודם לכן יש לגזור שמא יאמר לנכרי לעשות את המלאכה, וירויח מזה שיוכל ליהנות ביום טוב שני.

הזמן שארכה עשיית המלאכה עצמו, אלא גם את שיעור הזמן שהלך הנכרי אל מקום עשיית המלאכה, וגם את שיעור הזמן בחזרה.

בגוף הדין של נכרי שעשה מלאכה עבור ישראל אם אסור לכל ישראל ליהנות ממנה או רק לישראל שנעשתה המלאכה עבורו, מבואר בסעיף זה שבמלאכות דאורייתא אסור לכל ישראל ליהנות מהמלאכה עד שיעבור שיעור כדי שיעשו, ואם לא עשה מלאכה דאורייתא רק הביא מחוץ לתחום, מבואר להלן [ס"ח] שרק לישראל שהדבר הובא עבורו אסור בזה, משא"כ ישראלים אחרים. עוד נזכר בסעיף זה שגם אם הנכרי עשה את המלאכה עבור ישראל ונכרי, גם בזה יש איסור, ואם יש רוב נכרים ה"ז מותר. דין זה נתפרש גם בסימן רעו [ס"ב] ובסימן תקטו [ס"ו], ועיין בביאור הלכה [סימן רעו ס"ב ד"ה ואם] שהביא מהרמ"א [סימן תקטו] שאף במקום שהרוב נכרים דאמרינן דחשיב כעשה לצורך נכרים היינו דוקא בסתמא, אבל אם ידוע שעשה גם עבור הישראל, הרי זה אסור.

סעיף ז

בסעיף זה הנידון הוא באופן דיש ספק אם נעשתה המלאכה בשבת עבור ישראל, בין אם הספק הוא דאפשר שהמלאכה נעשתה מערב שבת, ובין אם הספק הוא דאפשר שלא נעשתה עבור ישראל, האם יש בזה דין להמתין למוצאי שבת בכדי שיעשו. [לעיל (ס"ה) איירי ג"כ בספק, אבל שם הוי מצד ספק מוקצה, ואסרינן בזה כמבואר בגמ' (ביצה דף כד:) בסוגיא דספק מוכן, והכא איירי בספק בגזירה של כדי שיעשו].

השו"ע כתב בסתמא לאסור והביא י"א דהתירו בזה, והמשנ"ב [ס"ק לג] הביא שכתב בחיי אדם שאין להקל אלא לצורך מצוה. והא דמחמרינן בזה בספק דרבנן ולא אמרינן ספק דרבנן לקולא, הוא משום דהוי דבר יש לו מתירין, וע"ע במשנ"ב [ס"ק לב] שמציין לדברי הרמב"ן [מלחמות פרק השואל] והמג"א [סימן תצז].

ומבואר בסעיף זה דמה שהפירות היו מחוץ לתחום בכניסת השבת, אינו הופך אותם למוקצה עבור בני העיר הזו, דאל"כ היה בזה איסור מוקצה גם עבור זה שלא הובאו עבורו, אמנם כיון שהפירות האלו קנו שביתה מחוץ לתחום, ועכשיו הובאו למקום זה אסור לטלטלם מחוץ לד' אמות, כדין כל חפץ שיצא מתחומו [כמבואר בסימן שמט], ורק אם הנכרי הביאם לתוך מקום מוקף במחיצות כדין, אז אמרינן דכל החיקף הזה נחשב כד' אמות, בין אם הביאם לבית או לחצר מוקפת, ובין אם העיר מוקפת חומה או מתוקנת בצורת הפתח כדין.

סעיף ח

בסעיף זה הנידון הוא באופן שהנכרי לא עשה מלאכה עבור הישראל, רק הביא מחוץ לתחום עבורו, וכיון שלא נעשתה כאן מלאכה הקלו בזה שאינו אלא למי שנעשתה המלאכה עבורו ולא לאחרים. [ובני ביתו או אורחים שהוזמנו מבעוד יום, דינם כישראל עצמו ואסורים].

השו"ע הביא שי"א דהקלו בזה קולא נוספת, שאף להישראל עצמו אינו אסור אלא בשבת, וא"צ להמתין למוצ"ש בכדי שיעשו, אבל השו"ע לא פסק כדיעה זו והצריך המתנת שיעור בכדי שיעשו.

סעיף ט

גם לענין הספק אם הובא חוץ לתחום, החמיר השו"ע, והמשנ"ב [ס"ק מח] הביא דהסכימו האחרונים שלענין ספק זה א"צ להמתין למוצ"ש בכדי שיעשו, אלא די אם יאסר לשבת עצמה.

קנין הלכה

סעיף י

משנה דף קכב. עד גמ' נר לאחד נר למאה. תוס' ד"ה משקה.

בסעיף זה ישנם כמה נידונים:

א] נכרי שעשה מלאכה דאורייתא עבור ישראל, כגון שמילא מים מרשות היחיד לרשות הרבים, אסור לכל ישראל להשתמש במים, ואם עשה מלאכה דרבנן כגון שמילא מרשות היחיד לכרמלית, אין איסור לישראל אחר לשתות את המים או להשתמש בהם, ורק לאותו ישראל שנעשתה המלאכה עבורו אסור ליהנות, וכפי שנתבאר לעיל [ס"ח].

ב] הרמ"א הביא את שיטת ר"ת [בתוס' שם] דיש מקילים, והיינו דלשיטה זו אין איסור ליהנות ממלאכת נכרי שנעשתה עבור ישראל בדבר שהישראל היה יכול ליהנות בעצמו, כגון לגבי מילוי מים, כיון שהישראל בעצמו היה יכול לרדת לבור ולשתות, והוסיף דיש מחמירים בכה"ג גם אמירה לכתחילה.

<u>להלכה</u>: כתב המשנ"ב [ס"ק נו] דאין להקל כשיטה זו, ורק במקום גדול או צורך שבת יש לסמוך להקל, וכן א"צ להמתין למוצ"ש בכ"ש, ומשמע מדבריו שגם במקום צורך גדול אין מקילים לומר לנכרי לכתחילה, אלא רק אם הנכרי עשה כן מעצמו.

ג] עוד הביא הרמ"א דנהגו היתר לומר לכתחילה לנכרי להביא שכר, וכן שאר דברים הנצרכים קצת לשבת, דרך כרמלית או חצר שאינה מעורבת. וסיים דאעפ"י שיש להחמיר בדבר, אין למחות ביד המקילין לצורך שבת ובשעת הדחק.

ביאור הדברים שיש ג' דרגות בזה:

א] דבר שהוא צורך גדול או דבר מצוה גמור כמו יין לקידוש או התבשיל החם שהוכן לסעודת שבת, בזה שרינן שבות דשבות כמבואר לעיל [סימן שז ס"ה] וכן נוהגים.

ב] דבר שאינו צורך גמור רק צורך קצת, כמו הבאת שכר וכיו"ב, אין זה כלול בהיתר דלעיל [סי' שז], ובזה אירי הרמ"א כאן, וכנראה שורש הקולא של מנהג זה הוא שיטת ר"ת [הנ"ל] או שיטת ראבי"ה שהב"י הביא שם, ועיין עוד במשנ"ב [ס"ק נז] בשם הגר"א, והיינו שלא הקלו אלא בדברים שהיה הישראל יכול לעשותם בהיתר גם ללא נכרי, אלא שמנהג הזה נסמך על קולא זו רק בשבות דשבות.

ג] דבר שאינו אף בגדר צורך קצת כמו שכר, אין להתיר בו אמירה לנכרי אף בדרבנן, ואף שרוצה להתענג בזה לכבוד שבת אין בזה היתר.

סעיף יא

המשנ"ב [ס"ק סד] הביא בשם החיי אדם שאם אין לבהמתו מה לאכול, יכול לסמוך על דעת ר"ת הנ"ל, שאם כבר ליקט הנכרי עשבים שרי לישראל להאכילה. אך אסור להעמידנה ע"ג העשבים האלו מחשש שמא יטלטלם הישראל, אלא יאמר לנכרי להאכילה או באופן דקאים לה באפה.

סעיף יב

גמרא דף קכב. ת"ר נכרי שליקט עד מכירו אסור.

עיקרו של סעיף זה הוא הגזירה שגזרו שמא ירבה בשבילו, והיינו דאף שהנכרי ליקט את העשבים לצורך עצמו, מ"מ אם הוא

מכיר את הישראל ויודע שהוא זקוק לעשבים, גזרו שמא ירבה בשבילו.[8]
ועיין משנ"ב [ס"ק סו] דיש מחמירם אף אם הנכרי לא ידע בזמן שליקט שהישראל זקוק לעשבים, דמ"מ כשיראה שהישראל משתמש בהם עלול להרבות בשבילו לשבת הבאה. וסיים המשנ"ב דלעת הצורך יש להקל, דלא כשיטה זו.
ובדבר שאין בו חשש ריבוי כגון הדלקת נר או עשיית כבש אין גזירה זו קיימת, ולכן כל שעשה הנכרי לצורך עצמו הרי זה מותר אפילו אם הוא מכיר את הישראל.

סעיף יג

מקור הדין של סעיף זה הוא ברא"ש [פט"ז סעיף יב], והעתיקו הטור. וביאורו הוא דמה שמצינו במשנה [דף קכב.] ובברייתא שם דאם נכרי עשה מלאכה עבור ישראל אסור הישראל ליהנות ממנה, זה דוקא כאשר הישראל בא ומשתמש בפועל במלאכה, כגון שהוא שותה את המים שהנכרי מילא עבורו, או קורא בנר שהודלק עבורו, או מאכיל לבהמתו מהעשבים שהנכרי ליקט עבורו, אבל אם הישראל לא משתמש בפועל במלאכה רק נהנה הנאה דממילא, בזה אין צריך למחות בעד הנכרי העושה ואין איסור ליהנות הנאה זו.
ולכן הא דאסרו [סעיף יא] נכרי שליקט עשבים הוא דוקא כשהנכרי ליקט עבור הישראל, אך את פעולת הנתינה לבהמה עושה הישראל, אף אם עושה זאת ע"י דקאים לה באפה ואזלא כמבואר בגמ', וה"ה אם הישראל יאמר לנכרי להאכילה שגם זה נקרא שהישראל מתעסק בפעולת נתינת המאכל לבהמה וה"ז אסור [כמבואר במשנ"ב סוס"ק עא]. אבל אם הנכרי עושה הכל מתחילה ועד סוף ואין גופו של הישראל מעורב כלל בזה, א"צ למחות ושרי אף שהוא נהנה הנאה דממילא בזה שבהמתו אוכלת, דבזה אמרינן דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד, וכמו לגבי דליקה דא"צ למחות בעדו מלכבות.
והוסיף הרא"ש שזה דוקא כשהדבר נעשה בדרך מקרה, אבל אין לעשות כן בקביעות, דאז הוי הערמה ולא אמרינן בזה דעושה אדעתיה דנפשיה, רק הוי כעושה אדעתיה דישראל וצריך למחות.

סעיף יד

משנה דף קנא. ובגמרא עשו לו ארון עד א"ר אבהו במוטל על קברו.

איתא במשנה נכרים שחפרו קבר בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית, ומבואר דאין די בזה בהמתנה בשיעור של כדי שיעשו אלא הדבר אסור לעולם.
ונחלקו הראשונים בטעם האיסור:

א. הרמב"ם [פ"ו ה"ה] כתב שהטעם הוא משום שהמלאכה נעשתה בפרהסיא ולכן אסרו חכמים לעולם. [והוסיף הרמב"ם שרק לאותו ישראל שנעשתה המלאכה עבורו ה"ז אסור עולמית, אבל לאחרים מותר לאחר שימתינו שיעור בכדי שיעשו].[9]

ביאורים והערות

8. הביאור הלכה [ד"ה אם] הביא מחלוקת ראשונים אם גזירה זו שגזרו שמא ירבה בשבילו נאמרת גם כשהנכרי עושה פעולותיו שלא בפני הישראל, או דוקא כשעושה בפניו. ולבסוף סיים שלדינא אין נפק"מ בפלוגתא זו כיון שהמג"א כתב דאם יודע הנכרי שהישראל זקוק למלאכה ה"ז אסור לכו"ע אף כשעשה מעשהו שלא בפני הישראל. [ועיי"ש בהמשך דברי הביה"ל בהג"ה שכתב לתמוה על המג"א].
9. ולפי שיטה זו גם אם נכרי בנה בית עבור ישראל אסור לו להכנס בו עולמית, כיון שזהו מידי דפרהסיא. אמנם השעה"צ [ס"ק עד] הביא את דברי המג"א [ס"ק לא] שכתב דאם הנכרי עבד בקבלנות וקצבו עמו שכר, אין בזה איסור עולמית מן הדין, כיון שכאשר קצצו עמו ועושה מעצמו בקבלנות אין בזה איסור אמירה לנכרי מדינא רק מחמת מראית עין, אלא דנכון להחמיר, וזהו הדין שכתב השו"ע לעיל [סימן רמד ס"ג], ועיין שם במשנ"ב [ס"ק יט].

ב. הר"ן [דף סד: מדפי הרי"ף] כתב שדין זה הוא חומרא שהחמירו רק לענין קבורת מת שגנאי הוא למת להקבר בקבר שידוע לכל שנתחללה שבת בשבילו, אבל בשאר מלאכות שעשה נכרי עבור ישראל לא החמירו לאסור לעולם אף אם נעשו בפרהסיא.

<u>להלכה</u>: המג"א [ס"ק לא] הביא את דעת הרמב"ם, והט"ז [ס"ק יג] הביא את דעת הר"ן, וכתב המשנ"ב [ס"ק עג] דכיון שישנם עוד כמה ראשונים [הרז"ה והרמב"ן והרשב"א] העומדים בדעת הר"ן, לכן אין להחמיר בשעת הצורך.

<u>סעיפים טו, טז</u>

משנה דף קנא. ובגמרא מאי ממקום קרוב עד מותר לרחוץ בה מיד.

בסעיפים אלו נכתבו כמה פרטי דינים באיסור כדי שיעשו:

א] אם אין ידוע מהיכן הובאו החלילים, צריך להמתין בכדי שיבואו ממקום קרוב מחוץ לתחום.

ב] אם ידוע מהיכן הובאו, צריך להמתין בכדי שיבואו מאותו מקום בין להחמיר בין להקל.

ג] אם הובאו מתוך התחום והובאו דרך רשות הרבים דנעשה בה איסור תורה צריך להמתין בכדי שיעשו, ואם הובאו דרך כרמלית כיון שהוא רק איסור דרבנן ולא הובאו מחוץ לתחום, לא הצריכו בזה המתנת בכדי שיעשו.

ד] אם הובאו דרך סרטיא גדולה באופן שנתחללה השבת בפרסום, כתב המשנ"ב [ס"ק עו] שאסור לספוד בהם עולמית.

ה] ספק הובאו מחוץ לתחום ספק מתוך התחום, חוששין לחומרא שמא הובאו מחוץ לתחום.

<u>סימן שכו</u>

<u>סעיפים א, ב</u>

גמרא דף לט: מעשה שעשו אנשי טבריא עד דף מ. וזיעה במקומה עומדת.

<u>רחיצה בחמין</u>

בגמרא מבואר שחז"ל גזרו שלא ירחץ אדם בשבת במים חמים, וטעם הגזירה מבואר שם [דף מ.] שהוא משום שהבלנים שהיו ממונים על בתי המרחץ היו מחממים את המים בשבת ועוברים על איסור הבערה ובישול, והיו אומרים שחיממו מערב שבת, ולכן אסרו חז"ל את הרחיצה במים חמים בשבת אף באופן שלא נעשתה במים שום מלאכה אסורה, כדי לא יבואו בני אדם לחמם מים באיסור בשבת.

עוד מבואר בגמ' [דף לט:] שיש באיסור זה של רחיצה בחמין שני גזירות חלוקות:

א. חמין שהוחמו מערב שבת אסרו חז"ל רק את רחיצת כל גופו או רוב גופו, אבל מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, וכן שאר אברים שבגוף כשהם מיעוט גופו.

ב. חמין שהוחמו בשבת אסור לרחוץ בהם אפילו אבר אחד מהגוף. וכתבו הפוסקים [מג"א ס"ק ה ומשנ"ב ס"ק יז] שדין זה נאמר אף באופן שהחמין הוחמו בשבת בהיתר, ולא רק באופן שהוחמו באיסור.

לענין טבילת נשים בחמין, עיין משנ"ב [ס"ק ז] שציין בתחילה לדברי החיי אדם שאסר לטבול בחמין והתיר רק בפושרין,[10] ואח"כ ציין לדברי הקרבן נתנאל על הרא"ש [פ"ב סימן כב] שכתב שטבילה בחמין אינה כלולה בגזירת מרחצאות, וכן ציין המשנ"ב לתשובת הנודע ביהודה [תניינא סימן כד] שחלק על הקרבן נתנאל.[11]

<u>רחיצה בצונן</u>

מדינא דגמרא לא נאסרה רחיצה בצונן אף אם רוחץ כל גופו, אך המג"א [ס"ק ח] הביא בשם המהרי"ל [שו"ת סימן קלט] ותרומת הדשן [סימן רנה] שנהגו שלא לרחוץ בצונן שמא יבוא לידי סחיטת שיער, ושמא יוליך את המים שעל גביו ברשות הרבים או בכרמלית. והמשנ"ב [ס"ק כא] הוסיף שמבואר בתשובת מהרי"ל דאף במקום שקיים רק חשש סחיטת השיער ולא קיים חשש העברת ד"א ברה"ר המנהג הזה קיים.

<u>סעיף ג</u>

משנה דף לח: תוס' ד"ה ממעשה. גמרא דף לט. מעשה שעשו אנשי טבריא עד ע"ב אנשי טבריה לסילוניהו.

מבואר בגמ' שבמעשה דאנשי טבריא יש איסור הטמנה במוסיף הבל.

והראשונים נחלקו בביאור מעשה זה:

א. רש"י פירש שהמים הצוננים היו מעורבים בתוך החמין.

ב תוספות ושאר הראשונים פירשו שהעבירו סילון של צוננים בתוך אמת המים של חמי טבריא, וכך העתיק השו"ע. [לפי שיטה זו אין איסור הטמנה כאשר הצוננים מתערבים בחמין, ורק כאשר הצוננים הם בתוך סילון אז דמי להטמנה, וכך פסק המשנ"ב (ס"ק יג)].

ביאורים והערות

10. <u>תוספת עיון</u>

<u>דרגת חמימות המים</u>

לענין דרגת חום המים שייקראו בשם חמין עיין בשו"ת חכם צבי [סימן יא] שנקט דמותר להפיג את צינת המים באופן שלא יקרא עליהם שם חמין, ונמצא שלשיטתו גזירת רחיצה בחמין היא דוקא בשיעור שבני אדם קורין להם מים חמים, והסכים עמו הסדרי טהרה [סימן קצז ס"ק ט]. והבית מאיר [כאן] כתב לאסור מים שהופגה צינתן, וטעמו משום שגם לצורך הפגת הצינה צריך להבעיר אש, וא"כ גזירת הבלנים שייכת גם בזה. גם בשו"ת רעק"א [סימן יז] כתב שהוא מגמגם על קולא זו של החכם צבי.

התהלה לדוד כתב דכל שמרגישים במים חמימות ה"ז אסור, והסכים עמו בשביתת השבת.

11. <u>תוספת עיון</u>

<u>טבילה בחמין בשבת</u>

בשו"ת חכם צבי [סימן יא] ובבית מאיר [הנ"ל] ובשו"ת רעק"א [הנ"ל] אסרו טבילת נשים בחמין, והסד"ט [סוף סימן קצז] האריך בזה והסיק דבמקום שנהגו נשים לטבול בשבת בחמין אין למחות בידן, ועיקר טעמו משום דגזירת רחיצה בחמין קילא משאר שבותין, וכמו שכתב הרי"ף [פ"ב דביצה], ולכן י"ל שבמקום מצוה כהאי לא גזרו.

ולמעשה נהגו בזמננו ברוב המקומות שנשים טובלות בחמין ומסתמכין על דברי הסד"ט והקרבן נתנאל הנ"ל, וכ"כ בשו"ת דברי חיים [או"ח סימן כו] דאף שמעיקר הדין אין לטבול בחמין, מ"מ כבר נהגו היתר והנח להם לישראל וכו'.

ולענין טבילת אנשים בחמין מתבאר מהנ"ל דלדעת רוב הפוסקים אין להתיר זאת. ועיין שו"ת אבני נזר [או"ח סימן תקכו ס"ק יב, יג] שדן למצוא היתר באדם הזקוק לטבילה ואינו מכוין לחמימות המים, דמשום מצוה יש לדון ולהקל, ובמי שאינו זקוק לטבילה וטובל רק משום תוספת קדושה כתב דאין להתיר לכתחילה טבילה בחמין, אך אין למחות בנוהגין היתר גם בזה, ובלבד שלא יתעכב במים אלא יטבול ויצא מיד.

והביא המשנ"ב [ס"ק יד] בשם הבית מאיר דאירי שפתם מבעוד יום את מוצא פי הצינור, באופן שהמים שנכנסו בצינור מבעו"י היו טמונים בתוך הגומא ונתחממו עוד מערב שבת, ובשבת רצו לפתוח את פי הצינור שיצאו המים ממנו לגומא שבקרקע, וחז"ל אסרו זאת משום שהמים הוטמנו באיסור.

סעיפים ד, ה

גמרא דף מ: ת"ר מחמם אדם וכו' מפני שמפשיר מים שעליו. תוס' ד"ה מפני.

בטעם האיסור בנידון שבסעיף זה נקטו רוב הראשונים שהוא משום גזירת רחיצה בחמין, ונחלקו בזה הרמב"ם והרא"ש.

א. הרמב"ם כתב שאין איסור אלא כשרוחץ באופן זה את כל גופו, וה"ה רוב גופו, ולא ברוחץ מיעוט גופו, ואף שהמים האלו התחממו בשבת ובחמין שהוחמו בשבת אסור לרחוץ גם את מיעוט גופו, מ"מ כיון שבציור זה אין רחיצה גמורה לכן עשאוהו רק כרוחץ בחמין שהוחמו מע"ש, ולכן לא אסרו אלא ברוב גופו.

ב. הרא"ש כתב דדיינינן ליה כחמין שהוחמו בשבת, ולכן אסרו גם לחמם ידיו אצל האש אחר הנטילה.

כל הנ"ל הוא באופן שאין חשש בישול, אך אם יתן ידיו במקום שהמים יכולים להתחמם עד שיעור שהים"ב, אסור לחמם ידיו לכו"ע מצד איסור בישול או משום גזירת הפשר.

סעיף ו

גמרא דף מ: מיחם אדם אלונטית עד אסור מפני הסכנה.

בטעם האיסור ליתן כלי שיש בו מים חמים ע"ג בני מעיו נחלקו הראשונים:

א. רש"י והר"ן ס"ל שמא המים ישפכו עליו ונמצא כרוחץ בשבת.

ב. תוס' [פירוש א] ס"ל שמא יפלו המים ע"ג האלונטית ויבוא לידי סחיטה.

ג. תוס' [פירוש ב] ס"ל דניכר בדבר שהוא רפואה, משא"כ באלונטית שאינו נראה כ"כ כרפואה.<ב>

וכתב המשנ"ב [ס"ק יט] דהנפק"מ הוא בכלי סגור שאין חשש שמא ישפכו המים, דלרש"י והר"ן ה"ז מותר, ולפירוש השני בתוס' ה"ז אסור, ומסיים המשנ"ב דלצורך גדול יש להקל.

סעיף ז

גמרא דף קמא. אמר רב יהודה מאן דסחי עד בכרמלית לא גזרו.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

עיין שו"ת שבט הלוי [ח"ה סימן מד] שכתב לנטפילת נשים יש לדדיק להקל, והוסיף לחס מפשר עכ"פ בפוסקין נריך להדר מחרי זה. ולענין טבילת מנשים כתב דמי שמפשר לו פשיטא שנריך למוש לקברת המחמירין שלח לטבול בחמין ממש ובפרט בימי הקיץ, ובימות החורף שים זה לקלת מנשים ביטול טבילת בעל קרי אין בידינו להעמיד דת על מילה, אבל למי שמפשר אין להקל בזה.

<ב> <u>שימוש בבקבוק חם</u>

בשולחן שלמה [אות ז] מובא מהגרש"ז זצ"ל שהסובל מכאב בבטנו מותר להניח בקבוק גומי חם ע"מ להקל את הכאב, משום שגם בני אדם בריאים רגילים לחמם עצמם או מיטתם בבקבוק זה, ואינו ניכר שעושה זאת משום רפואה.

כתב הב"י שהחילוק בין הרוחץ בנהר לבין מי שהולך ברשות הרבים וגשמים סוחפים על ראשו שכתב הרא"ש [פ"כ סימן יג] שלא החמירו בו, הוא משום שבגשמים יש רק מים מועטים. וביאר הפמ"ג כוונתו שכיון שאין בזה שיעור הוצאה לחייב בו, לכן לא גזרו בהוצאה זו שהיא לא כדרך הוצאה.

והט"ז דחה את דבריו דפעמים גם בגשמים יש מים מרובים, אלא הטעם הוא משום דזה דבר שא"א להמנע ממנו, דפעמים אדם הולך ברה"ר ופתאום בא עליו מטר, ולכן לא גזרו בזה.

גם הגר"א ציין לדברי הט"ז, וע"ע בט"ז שציין שכבר כתב טעם זה לעיל [סימן שכ ס"ק יד] לענין הטלת מי רגלים בשלג.

סעיף ח

משנה ביצה דף יז: עד גמרא דף יח. אדם נראה כמיקר.

בגמרא מובאים ארבעה טעמים לאיסור טבילת כלים טמאים בשבת:

א. גזירה שמא יעבירנו ד"א ברשות הרבים [שיטת רבה].
ב. גזירה שמא יסחוט בגדים טמאים שטבל [שיטת רב יוסף].
ג. גזירה שמא ישהה טבילתו [שיטת רב ביבי].
ד. נראה כמתקן כלי [שיטת רבא].

והקשו על רבא למה לא גזרו בטבילת אדם משום דנראה כמתקן, ותירצו דאדם נראה כמיקר.

וכתב בתרומת הדשן והמג"א הביאו [ס"ק ח] דמאחר דנהגו היום שלא לרחוץ בשבת אף בצונן [כפי שהובא לעיל סוף ס"א], ממילא בטל טעם ההיתר של טבילת אדם דנראה כמיקר, דהא אסור להקר עצמו בשבת, וא"כ מן הראוי היה לאסור האידנא טבילת אדם טמא משום דנראה כמתקן.

אמנם אין כאן איסור גמור מן הדין שהרי בזמן חז"ל לא גזרו לאסור טבילת אדם, מ"מ ראוי לנהוג בזה איסור, ולכן נהגו הנשים לא לטבול בשבת אא"כ לא היו יכולות לטבול מקודם. ולמעשה הדבר תלוי במנהג המקומות, ועיין במשנ"ב [ס"ק כד].

הביה"ל [ד"ה אדם] האריך לענין טבילת בעל קרי, ונכתוב בקצרה את צדדי הסברות שיש בזה:

יש לדון דמיחזי כמתקן מצד ב' טעמים:

א. תקנת עזרא שאסר על בע"ק להתפלל.
ב. בע"ק יש בו טומאה דאורייתא והטבילה מטהרתו ממנה.

א) לענין האיסור להתפלל משום תקנת עזרא כתב המג"א שאין לאסור בזה, כיון שבגמ' ביצה [דף יח.] התירו טבילת כלים אשר טומאתם רק מדרבנן. והביה"ל הוסיף טעם נוסף לא לחוש לאיסור זה, דבטלה טבילת עזרא ואין איסור לבע"ק להתפלל.

ב) לענין להחשיב את טבילת בע"ק משום עצם הטומאה שלו לא חש המג"א לזה כלל, ויתכן שזה משום שהאידנא אין אנו נוהגים כלל טומאה וטהרה. אמנם הביה"ל הביא שהמג"א לכאורה סותר את עצמו מסימן קכו, עי"ש בביה"ל באריכות.

טעם נוסף להיתר הוא מה שמובא בגמ' ביצה [שם] דאיסור טבילת כלים לא נאמר אלא על כלי שנטמא קודם יו"ט, אבל בנטמא ביו"ט עצמו לא גזרו בו, ולפי"ז י"ל דאף את"ל דהאידנא יש לדמות טבילת אדם לטבילת כלים [כיון שבטל הטעם של מיחזי כמיקר], מ"מ בנטמא בשבת עצמה יש להתיר.

<u>להלכה</u>: המשנ"ב [שם] כתב דמי שנוהג להקל לטבול לקריו אין למחות בידו כיון שרוב האחרונים סתמו להקל בזה, ועכ"פ בנטמא בשבת גופא נראה בודאי דאין להחמיר, וכן נתפשט המנהג להתיר, אך יזהר מאוד שלא יבא לידי סחיטה שהוא איסור גמור.
ולענין מי שאינו בע"ק ורוצה לטבול לתוספת קדושה, עיין בביה"ל [סוד"ה אדם] דכתב דאף שאצלו לא שייך לאסור משום דמיחזי כמתקן, מ"מ נראה דלפי מש"כ המהרי"ל דיפה נוהגות הנשים שלא לטבול שלא בזמנו בשבת משום חשש סחיטה, ה"נ יש למנוע מטבילה זו, ודי לנו במה שאנו מקילים לטבול בשבת היכא שהוא צריך לטבילה.
ובקהילות רבות נהגו להקל גם בזה ונהרא נהרא ופשטיה.

<u>סעיף ט</u>

גמרא דף נ. כתנאי בכל חפין עד ע"כ אהלא שפיר דמי.

שורש ההיתר בסעיף זה הוא בהא דקיי"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין שרי כשאינו פ"ר, וה"נ אין זה ודאי שחומרים אלו משירים שיער.
ועיין בביה"ל [ד"ה בדברים] שכתב שלגבי מינים שאין האדם יודע את טבעם ואולי הוי פ"ר שהם משירים שיער, אין לרחוץ בהם.

<u>סעיף י</u>

בסעיף זה נכללים כמה עניינים:
א) ברחיצה במורסן היה מקום לחוש בזה משום גיבול, דמתגבל מעט מורסן במים הטופחים על ידיו, והתירו זאת משום דהוי כמגבל כלאחר יד.
ב) ברחיצה במלח אסרו משום דממים את המלח, ודמי למרסק קרח שנאסר מטעם מוליד, כמבואר לעיל [סימן שכ ס"ט].
ג) ברחיצה בבורית ובחלב אסר הרמ"א גם משום מוליד, ועיין משנ"ב [ס"ק ל] מש"כ בזה, והביא טעם נוסף לאסור משום שבורית משיר שיער, ועוד הביא מהתפארת ישראל לאסור שימוש בבורית רכה משום מלאכת ממחק.

<u>סעיפים יא, יב</u>

גמרא דף מ. ת"ר מרחץ שפקקו נקביו עד ויעה במקומה עומדת.

בסעיפים אלו מובאים כמה נידונים:
א] איסור רחיצה במוצאי שבת במרחץ שלא פקקו נקביו מערב שבת, מחשש שמא יחתה בגחלים, וצריך להמתין שיעור בכדי שיעשו, והוא כעין גזירת שהייה שגם בה הצריכו המתנת בכדי שיעשו אף באופן שהישראל הוא העבריין ולא נעשה הדבר ע"י נכרי, וכמבואר ברמ"א [סימן רנג ס"א].
ב] גם מובאת גזירה שלא להזיע בשבת, והיא משום עוברי עבירה, שהיו רוחצין את עצמן בחמין [ועוברים על גזירת רחיצה בחמין], ואומרים שלא רחצו רק הזיעו.
ג] הרמ"א הביא דיש שאסרו אף לעבור בשבת דרך מרחץ אשר הוא חם מאוד ויכול להזיע בו.

<u>סעיף יג</u>

גמרא דף קנא. ותניא כוותיה דרב עד כדי שיחמו חמין.

המשנ"ב [ס"ק ל] כתב שמדובר בחימום שחיממו בעלי המרחץ הנכרים בסוף השבת לצורך אלו שרוחצים במוצאי שבת, ואמרינן בזה דאם רוב הרוחצים במוצאי שבת הם נכרים ה"ז מותר, ומחצה על מחצה אסור.

סימן שכז

סעיף א

משנה דף קיא. גמרא החושש במתניו עד סוף הפרק.

הדין המובא בסעיף זה שייך בעיקרו לגזירת שחיקת הסממנים המבוארת לקמן [סימן שכח]. ושורש הדין בסעיף זה בנוי על ההיתר שהובא במשנה [דף קט:] ובשו"ע שם [סעיף לז], דכל מעשה שגם הבריאים עושין ולא ניכר שהוא מעשה רפואה, מותר לעשותו גם כאשר מרפא את עצמו, היות ובזמן הגמרא היו גם הבריאים רגילים לסוך עצמם לתענוג, גם סיכה לרפואה הותרה, ובזמננו שאין רגילים לסוך לתענוג נקט הרמ"א דסיכה לרפואה אסורה.
והוסיף המשנ"ב [ס"ק ד] דסיכה בשומן ובחלב בלא"ה אסורה משום שהם ניתכים והו"ל נולד.

סעיפים ב, ג

משנה דף קמז. גמרא ע"ב סכין וממשמשין עד וממשמש בבת אחת. ומת"ר אין גוררין עד מגררתא דכספא.

האיסור בדינים אלו הוא משום דנראה כעובדין דחול והתירו על ידי שינוי, וכן התירו ע"י כלי המיוחד לשבת.

סעיף ד

גמרא דף קמא: ולא יסוך את רגלו עד שיעור לעבדו אסור.

סיכת עור חדש אסור משום מלאכת עיבוד כמבואר ברמב"ם [פכ"ג ה"י], ולכן אסור למשוח מנעל חדש בשמן וה"ה במשחה, ולגבי משחה יש איסור גם משום מלאכת ממרח.
המשנ"ב [ס"ק יב] הביא דברי הכלכלת השבת בשם הראב"ד שאין לסוך גם מנעל ישן, ומקורו במגיד משנה [פכ"ב הי"ח], ועיי"ש שלא מפורש כלל בראב"ד וגם לא במ"מ.<ג>

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

<ג> <u>הברקת נעל בשבת</u>
כתב בשמירת שבת כהלכתה [פט"ו הערה קלה] בשם הגרש"ז זצ"ל דאף אם מרח את המשחה מבעו"י ע"ג הנעל, מ"מ אסור לצחצחה בשבת משום שהוא ממש ממחק, כי הצחצוח נעשה כדי להחליק אפה יפה את המשחה, והוא הגורם להברקה, [וע"ע בשש"כ (פי"ד הערה קסז) שמוסיף שתוספת הברק נחשבת צביעה]. ועיין ביאורים ומוספים 12.

שאלות לחזרה

או"ח הלכות שבת סי' שכד – שכז

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב ביאוה"ל ושעה"צ

<u>סימן שכד סעיף א</u>

א. 1) מה טעם אין כוברין תבן בכברה?
2) והאם איסורו מה"ת או מדרבנן, ומה הטעם?

<u>סעיף ב</u>

ב. האם מותר למדוד שעורים - בכלי המדה או בכלי אחר - לתת לפני בהמתו?

<u>סעיף ג</u>

ג. 1) האם מותר ליתן בשבת מים לתוך המורסן להאכיל לבהמה או לתרנגולים, ומה הטעם?
2) ומהי הכרעת המשנ"ב בשעת הדחק, במים קרים או ברותחים?
3) האם מותר למרס במקל או להעביר מקל בצורת שתי וערב - פעם אחת או כמה פעמים?
4) ומה הדין לתת מים לתוך הקמח באופן הנ"ל?

ד. 1) האם מותר לגבל את המורסן, מה"ת או מדרבנן?
2) האם יש נפק"מ בין מגבל הרבה או מעט?
3) אם נתן מים מבעוד יום, האם מותר לגבל בשבת מן התורה או מדרבנן?
4) בדיעבד אם גיבל מורסן, האם חייב או פטור?

<u>סעיף ד</u>

ה. 1) האם יש איסור קושר ומתיר במאכלי בהמה?
2) האם מותר לשוות אוכל לבהמתו בדבר שאינו אוכל?
3) ומה הדין לטרוח לבהמתו לתקן יותר דבר שהוא כבר אוכל, ומה הטעם?

<u>סעיף ה</u>

ו. עצים שקצצן מן האילן בעודם לחים;
1) האם מותר לטלטלם להאכילם לבהמה?
2) ומה הדין לשפשפם כדי שיהיו ראויין לאכילה, ומה הטעם?

<u>סעיף ו</u>

ז. 1) האם יש איסור טוחן במחתך דלועים דק דק לפני בהמה – בקשים או ברכים, כשבדעתו להאכילם מיד או לאחר זמן?
2) ומה הדין לחתוך חתיכות גדולות?
3) ומה הדין אם הדלועים נתלשו בשבת ע"י גוי או ע"י ישראל?
4) דבר שאסרו משום טירחא באוכלין, האם יש היתר כשאוכלו לאלתר?

<u>סעיף ז</u>

ח. 1) נבילה שנתנבלה מערב שבת או שנתנבלה בשבת - כשהיתה בערב שבת בריאה או חולה קצת או מסוכנת - האם מותר לחתכה בפני הכלבים – בנבילה קשה או שהיתה ראויה לאכול ע"י הדחק או כשהנבילה רכה והכלבים קטנים, ומה הטעם?
2) והאם יש איסור טוחן במחתך בשר כשר או נבילה דק דק לפני עופות?

<u>סעיף ח</u>

ט. מה הדין לחתוך שחת או חרובין - רכין או קשין - לחתיכות גדולות או קטנות, ומה הטעם?

<u>סעיף ט</u>

י. אין אובסין את הגמל ולא דורסין וכו'.
1) מה פי' אובסין ומה פי' דורסין?
2) ומה טעם האיסור?
3) והאם מותר לפטם תרנגולים ואווזים ע"י המראה - בעצמו, ע"י קטן, ע"י נכרי?

<u>סעיף יא - יב</u>

יא. האם מותר ליתן מים ומזונות לפני דבורים, יוני שובך, יוני ביתות, כלב, חזיר, אוזין ותרנגולין, תולעת משי - כשהם שלו או של אחרים - ומה הטעם?

<u>סימן שכה סעיף א</u>

יב. האם נכרי חשיב 'מזונותו עליך' ומה הטעם;
1) לענין בישול בשבילו ביו"ט?
2) לענין לטרוח בשבילו בשבת?

יג. כוס שיש בו פירורי פת ששרה בו הנכרי פתו ביין, מה הנידון אם מותר לטלטלו, ואיך נפסק להלכה, ומה הטעם?

יד. כשהנכרי עומד בחצירו של ישראל, האם מותר לישראל ליתן לפניו או לידו;
1) אוכלים?
2) חפצים של הישראל?
3) חפצים של העכו"ם?
4) ומה הטעם?

טו. כשהנכרי עומד בחוץ ופושט ידו לפנים;
1) האם מותר לישראל ליתן בידו של הנכרי?
2) והאם מותר לנכרי ליקח מידו של הישראל, ומה הטעם?

טז. נכרי שיש לו משכון אצל ישראל;
1) האם מותר להניח לו ליטלו בשבת?
2) ומה הדין אם ייחד לו מקום, ומה הטעם?

<u>סעיף ב</u>

יז. 1) באלו מקרים התירו לתת לנכרי אע"פ שיודע שיוציאנו בשבת מביתו? [3]
2) באר היטב טעמא דמילתא?
3) ובאיזה אופן יש לו ליתן לנכרי?

<u>סעיף ג</u>

יח. נכרי שיש לו משכון אצל ישראל;
1) האם מותר להחליף המשכון בשבת?
2) האם מותר שהנכרי יחזיר המעות בשבת ויטול משכונו?
3) אם אין הישראל מאמין לו, האם מותר לישראל אחר לערוב עבורו?

יט. ישראל שיש לו משכון אצל חבירו;
1) האם מותר להחליפו במשכון אחר?
2) האם מותר לישראל ליגע במשכון החדש, ומה הטעם?

<u>סעיף ד</u>

כ. 1) נכרי שאפה פת לעצמו - בחול או בשבת - האם מותר לישראל לאכול ממנו?
2) כשאפה הנכרי בשבת כדי למכור, והיא עיר שרובה עכו"ם, מאיזה טעם יש לאסור לישראל לאכול ממנו?
3) להלכה, האם אסור או מותר, ומה הטעם?
4) ומה הדין בספק שמא נאפה קצת מבעוד יום?
5) עבד ישראל שבישל או אפה בשבת לצורך עצמו, האם מותר לבעליו לאכול ממנו, ומה הטעם?

<u>סעיף ה-ז</u>

כא. פירות שנכרי ליקט בשבת, האם מותר לישראל לאכלם - בו ביום או למוצאי שבת - ומה הטעם;
1) כשהנכרי עשה המלאכה לעצמו?
2) ומה הדין בספק אם ליקטן בשבת?
3) כשעשה המלאכה לצורך ישראל או לצורך ישראל ונכרי?
4) ישראל אחר שלא נעשה בשבילו?
5) כשיש לו ספק אם עשהו לעצמו או לצורך ישראל או בספק אם נלקטו בשבת או מערב שבת?

6) בספק ספיקא, ספק אם עשאו לעצמו או לצורך ישראל, וספק אם נלקטו בשבת או בערב שבת?
7) ומה הדין בסתם פירות שאצל נכרי?

כב. כשגזרו לערב עד בכדי שיעשו;
1) מה הטעם שצריך להמתין עד בכדי שיעשו?
2) וכמה הוא השיעור בכדי שיעשו?

<u>סעיף ח</u>

כג. דבר שהובא בשבת ע"י נכרי מחוץ לתחום, לעצמו או עבור ישראל;
1) האם מותר לישראל לטלטלו בתוך ד' אמות או יותר בבית ובחצר, ומה הטעם?
2) ומה הדין לטלטלו בשדה?

כד. דבר שהובא בשבת ע"י נכרי מחוץ לתחום בשביל ישראל, האם מותרים לאכלו - בו ביום או למוצאי שבת;
1) זה שהובא בשבילו?
2) בני ביתו או אורחיו?
3) אחר שלא הובא בשבילו?
4) ומה הטעם?

כה. האם מותר לישראל לאכול פירות;
1) שהביא הנכרי לעצמו?
2) שהביא הנכרי למכור - בעיר שרובה נכרים או בעיר שרובה ישראל?

<u>סעיף ט</u>

כו. בספק אם הביא הנכרי הפירות מחוץ לתחום או מתוך התחום, האם מותר לאכלם;
1) כשאינו דר בעיר?
2) כשיש לו בית בעיר?
3) כשיש לו בית אחד בעיר ובית אחד חוץ לעיר?
4) כשיש לו שני בתים מחוץ לעיר ובית אחד בעיר?

<u>סעיף י</u>

כז. האם מותר לישראל להשקות בהמתו ממים שנכרי מילא לבהמתו או לבהמת ישראל אחר;
1) כשמילא מבור שהוא רשות היחיד לרשות הרבים?
2) כשמילא מבור רשות היחיד לכרמלית?
3) כשמילא מבור העומד ברשות היחיד?

כח. נכרי שהביא מים דרך רשות הרבים לצורך ישראל;
1) האם מותר לאדם לשתות מהן לכתחילה ובדיעבד, בשבת או למוצאי שבת, ומה הטעם?
2) והאם מותר להדיח בהם כליו וכיו"ב, ומה הטעם?
3) ומה הדין לומר לכתחילה לגוי שיביא לו יין או שכר או פירות ומעדנים דרך כרמלית או בלא עירוב?

<u>סעיף יא</u>

כט. כשאין לישראל עשבים ליתן לבהמתו ואין לבהמתו מה לאכול, האם התירו משום צער בעלי חיים;
1) לומר לגוי לקצור עבור בהמתו?
2) לומר לגוי להאכיל לבהמתו - כשליקטן הגוי לצורך בהמתו וכשליקטן לצורך בהמת הישראל?
3) לומר לגוי להביא דרך כרמלית?
4) לומר לגוי להביא דרך רשות הרבים?

ל. נכרי שליקט עשבים לצורך בהמתו בפני ישראל, האם מותר לישראל שהנכרי מכירו להאכיל ממנו לבהמתו;
1) כשידע שהישראל צריך לזה?
2) כשלא ידע שהישראל צריך לזה?

לא. ומה הדין בהנ"ל כשליקט הנכרי שלא בפני הישראל;
1) כשידע שהישראל צריך לזה?
2) כשלא ידע שהישראל צריך לזה, ומה הטעם?

<u>סעיף יב</u>

לב. מה הדין אם הנכרי אומר בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה או שמעשיו מוכיחים כן?

<u>סעיף יג</u>

לג. אם הנכרי מאכיל מעצמו בהמת ישראל מעשבים שליקט בשבת, האם צריך הישראל למחות, ומה הטעם?

<u>סעיף יד</u>

לד. נכרי שעשה מלאכה לצורך ישראל בפרהסיא, כארון או קבר או שאר מלאכות;
1) האם מותר לישראל שנעשה בשבילו להנות ממנו למוצאי שבת, ומה הטעם?
2) האם מותר לישראל אחר שלא נעשה בשבילו להנות ממנו למוצאי שבת, ומה הטעם?
3) ומה הדין בקצץ?

לה. 1) מה הדין אם עשאו הנכרי לעצמו?
2) ומה הדין אם עשאו הנכרי לישראל, אבל בצנעא?

<u>סעיף טו</u>

לו. נכרי שהביא בשבת כלים למספד לעורר הבכי, האם מותר להספיד בהן, הוא או אחרים;
1) כשהביאם מחוץ לתחום דרך רשות הרבים?
2) כשהביאם מחוץ לתחום דרך כרמלית?
3) כשהביאם דרך סרטיא גדולה שהוא מפורסם?
4) כשהביאם מתוך התחום דרך כרמלית?

<u>סעיף טז</u>

לז. ספק אם הובאו מחוץ לתחום או מתוך התחום;
1) מה פסק השו״ע בזה?
2) מה נשתנה הפסק במת משאר ספק אם הובא מחוץ לתחום, כמו בסעיף ט?
3) ומה נשתנה הדין כאן מבסעיף ז?

<u>סימן שכו סעיף א-ב</u>

לח. האם מותר לרחוץ בשבת כל גופו או אבר אבר או רק פניו ידיו ורגליו;
1) במים שהוחמו בשבת?
2) במים שהוחמו מערב שבת?
3) במים צוננים?

לט. 1) מה הדין במצטער?
2) ומה הדין באשה הלובשת לבנים?

מ. 1) מה הדין לרחוץ בחמי טבריה או בשאר מעיינות כשאין המקום מקורה - בקרקע?
2) ומה הדין לרחוץ בחמי טבריה או בשאר מעיינות כשאין המקום מקורה - בכלי?
3) ומה הדין כשהמקום מקורה, ומה הטעם?

<u>סעיף ג</u>

מא. 1) האם מותר להמשיך סילון מים צוננים לתוך אמת המים חמה והסילון יוצא מצד השני - מערב שבת או בשבת, ומה הטעם?
2) ואם המשיך - האם המים שיוצאים מהסילון מותרים - כשסתם פי הסילון וכשלא סתם?

<u>סעיף ד-ה</u>

מב. 1) אדם הרוחץ כל גופו בצונן ומתחמם אח״כ כנגד המדורה, איזה דין יש למים המופשרים, כחמין שהוחמו בשבת או כחמין שהוחמו מערב שבת?
2) ולפי״ז האם מותר לעשות כן אחרי שרחץ כל גופו, ומה הטעם?
3) ומה הדין לחמם ידיו אצל האש אחרי נטילה, ומה הטעם?

<u>סעיף ו</u>

מג. 1) האם מותר להניח על בטנו כלי שיש בו מין חמים - פושרים או רותחים - בחול או בשבת, ומה הטעם?
2) ומה הדין כשהכלי סגור כווארעם-פלאש?

3) ומה הדין להחם בגד או כלי וליתן על בטנו בשבת?

<u>סעיף ז</u>

מד. 1) האם מותר לרחוץ בנהר בשבת - כל גופו או ידיו ורגליו?
2) נהר שמימיו בתחילתו נמוכין, כמה מותר לו ליכנס בנהר בשבת, ומה הטעם?

מה. 1) האם מותר לילך בשבת עם מים שעל גופו אחרי שרחץ או טבל בנהר?
2) והאם מותר לילך בשבת עם מי גשמים שעל ראשו ומלבושיו - מעט או הרבה?

<u>סעיף ח</u>

מו. 1) האם מותר לאדם לטבול בשבת לטהר מטומאה דרבנן או לקריו, כשנטמא לפני שבת או בשבת?
2) ומה הדין בטבילה לתוספת קדושה?
3) והאם מותר לנשים לטבול בשבת - בזמנן או שלא בזמנן?

<u>סעיף ט</u>

מז. 1) מה הדין לרחוץ עצמו בדברים שאינם משירים שער המעורבים בדברים המשירים שער - כשיש לו זקן?
2) מה הדין לרחוץ שער ראשו בדברים שאינם משירים שער המעורבים בדברים המשירים שער?
3) ומה הדין לרחוץ עצמו בדברים שאינו יודע טבעם אם משירים את השער?

<u>סעיף י</u>

מח. 1) מה טעם מותר לרחוץ ידיו או פניו במורסן ולא חיישינן לגיבול?
2) האם מותר ליקח את המורסן בידים רטובות?
3) ומה הדין לשפוך מעט מים על המורסן שעל ידו?

מט. 1) האם מותר לרחוץ ידיו בשבת בסבון קשה או רכה, ומה הטעם?
2) האם מותר לרחוץ בחול בסבון שנעשה מחלב?
3) ומה הדין לרחוץ במלח או במי מלח?

<u>סעיף יא</u>

נ. האם מותר לרחוץ במוצאי שבת במרחץ ;
1) כשסתמו נקביו מערב שבת?
2) כשלא סתמו נקביו מערב שבת?

<u>סעיף יב</u>

נא. 1) האם מותר ליכנס למרחץ כדי להזיע?
2) ומה הדין כשאין כוונתו להזיע?

<u>סעיף יג</u>

נב. עיר שיש בה ישראל ונכרים, ויש בו מרחץ שמתרחצים בה בשבת, האם מותר לרחוץ במרחץ זה במוצאי שבת, ומה הטעם ;
1) אם רוב העיר נכרים?
2) אם רוב העיר יהודים?
3) במחצה על מחצה?

<u>סימן שכז סעיף א-ב</u>

נג. 1) החושש במתניו או שיש לו חטטין בראשו, האם ומתי מותר לו לסוך שמן?
2) האם מותר לסוך ולמשמש להנאתו?

<u>סעיף ג</u>

נד. 1) האם מותר לגרד בכלי המיוחד לכך?
2) ומה הדין לגרד בידיו על הבשר?
3) והאם מותר לתקן השערות או לסרוק בשבת - במסרק המיוחד לכך?

נה. 1) האם מותר למשוח מנעל חדש או ישן בשמן?
2) ומה הדין אם כוונתו להשחירו?
3) והאם מותר לסוך רגלו בשמן ולהכניסו אח"כ למנעל?
4) כמה שיעור עיבוד לענין איסור ולענין חיוב חטאת?

שאלות הנוגעות למעשה

או"ח הלכות שבת סי' שכד - שכז

א. כבה האור והילדים מפחדים.

1. האם מותר לומר לגוי להדליק.
2. והאם צריך לומר לו קודם לכבות השאר, ואם לא, יהיה אסור להשתמש.
3. וכשיולדת צריכה לנסוע לבי"ח ויש לה ילד קטן, ואין שכן להשאירם, האם מותר לקחתם ברכב לבית ההורים או להעבירם בעגלה דרך רה"ר.
4. והאם מותר לקחת ע"י גוי, או לשלוח נהג גוי שיביא את אחד מבני המשפחה לשמור.
5. וכן הורים מבוגרים שיודעים שביתם בעיר אחרת בחדר לידה האם מותר לסכם שיעשו סימן שגוי יעשה כמה צלצולים בטלפון ובכך ידעו שהכל עבר בשלום.
6. וכן מי שנמצא בעיר אחרת ושמע לפני שבת שבנו נעלם או לא חזר מהים, והגיע בליל שבת, האם מותר שגוי יתקשר לגוי שבאותה עיר וישלח אותו להודיע שהכל בסדר.

[גדרי יתוכח דעתא, ופתח קטן, והמס דמגה מוגדר כמולי שמיני"ם, סימן שכ"ח מ"ג סקל"ח, סימן ש"ל מ"ג סק"ד, שעה"ל סק"ד].

ב. האם מותר להזמין הסעה של נהג גוי מיד לצאת השבת.

1. כאשר ברור שצריך לבוא מרחוק.
2. ומה הדין אם הוא מציע לגוי מקום קרוב היכן להיות.
3. ואם לא הזמין אבל הגוי ידע שירצה לנסוע והגיע.
4. ולהיפך להגיע סמוך לשבת ממש ע"י גוי שיצטרך לחזור למקומו.

[שכ"ה ס"ט, ביה"ל סט"ז ד"ה ספק, וסימן רע"ו סקכ"ו].

ג. עובר בעיר העתיקה בשבת.

1. כשיש שם גוי סומך עליו שישלם לו אחרי שבת, האם יכול לקחת מקפה שכבר מוכן למכירה.
2. האם יש חילוק בין אם הקפה גם נטחן בשבת או לא נטחן בשבת.
3. וכן אם רוצה לאכול, האם יכול לבקש ממנו לחם וכדו' שנאפה היום.
4. והאם שונה כאשר אפשר שזה כבר אפוי מאתמול.
5. והאם מותר לקנות שם מיד במוצאי שביעי של פסח לחמים.
6. והאם יש חילוק בין אם יהודים רגילים לבוא לקנות אצלו במוצאי שביעי של פסח לקנות, או שלא מגיעים.

[ס"ד, מ"ג סקט"ז, שעה"ל סקכ"ב, ס"ו, מ"ג סקכ"ז, וסקל"ב, שעה"ל סקל"ה-ל"ו, ס"ח, ביה"ל ד"ה וי"ח דלערב, מ"ג סק"מ-מ"ב, וסי"ח].

ד. כניסה לבנין בדלת חשמלית שגוי פתח עבור היהודי.

1. האם מותר להכנס.
2. והאם מותר לו להסתובב ע"י הדלת וממילא שהשומר הגוי יבחין ויפתח.
3. האם שונה כאשר גם הגוי נכנס.

4. והאם יש חילוק בין אם הגוי שכן שלו ומכירו או אורח.
5. וכן אם עלה בחדר מדריגות ראה השכן הגוי והדליק עבורו האם צריך להמתין מלעלות, וכשהאור לא נכבה מאליו האם צריך לעלות בעצימת עינים.
6. ואם המעלית נתקלקלה והשכן הגוי הזמין תיקנו בשבת, האם מותר במוצ"ש לעלות בזה.
7. והאם שונה הדין כאשר השכן הגוי הוא הועד בית והאחראי לדברים אלו.

[ס"מ, ס"י, סי"ג, ניה"ל ד"ה להסקות, וד"ה מס מכירו, סימן רע"ו ס"ג וס"ד].

ה. אדם שכאשר לא יושן בלילה סובל אח"כ מכאבי ראש חזקים.

1. האם מותר לו לקחת כדור שינה.
2. יש אזעקה של רכב פועלת האם מותר לומר לגוי לבטלו.
3. והאם מותר לו לבקש ממנו לכבות את האור.
4. וכן לומר לגוי להדליק את המזגן כאשר בלי זה לא ירדם.

[סי"ז, מ"ב סקי"ז, סל"ז, ניה"ל ד"ה וכן מס נפלן].

ו. נמצא במלון של נכרים בשבת, ורוב האורחים שם נכרים.

1. האם מותר לו לשתות תה מהמים שהוחמו בשבת.
2. ואם הגוי נותן מהמים חמים לבנו קטן לשתות האם צריך למחות.
3. כיבו לו בטעות את האור או את המזגן האם יכול לבקש שידליקו עבורו בחזרה.
4. ראה שהאור דולק מאוחר, או שהמזגן נדלק בטעות על חום וכיבה אותו, האם מותר להשאר לישון בחדר.
5. וכאשר רואה שבא לעשות זה האם צריך למחות, ואולי אפילו לרמוז לו.

[ס"י, מ"ב סקנ"ח, סי"ג, מ"ב סקע"ח. ניה"ל ד"ה מס, סימן קע"ו ס"ד].

ז. היה אור חלש מהנרות והגוי החזיר את הפקק.

1. האם מותר לקרוא דברים שיכול גם בלי זה בדוחק לקרוא, וכאלו שאינו יכול בלי זה.
2. ומה הדין אח"כ כשהנרות נכבו.
3. ומה הדין אם יש אור קלוש מבחוץ.
4. וכן אם דלק מאורר, והגוי הרים את הפקק של המזגן, או שרק הגביר את עוצמת המאורר והמזגן, או שלא היה מאוד חם והחזיר את המזגן, האם מותר להנות מכך.
5. וכן אם האש בגז היה נמוך והגוי הגביר, והמים והאוכל בגלל זה יותר חמים, ובלי זה היו חמים או חלש מאוד, האם מותר לאכול אותם בעודו חם.
6. וכן בגד שהתלכלך אבל היה ניתן עדיין ללכת עמו ונתנו לגוי לנקות את הכתם, האם מותר ללבשו.
7. וכן אם החמין עמדו להשרף, והגוי הוסיף לו מים קרים.

[שכ"ז סקט"ז, רע"ו ס"ד].

ח. הגיע בער"ש עם נהג גוי ושכח ברכב חלק מהדברים.

1. אם הנהג על דעת עצמו החזירו ברכב האם מותר לו להשתמש בהם.
2. ואם הוא גר במרחק מהלך כזה שיכול לבוא רגלי מבלי לעבור רה"ר.
3. ואם צריך רק לעבור מקומות שאינם מעורבים, האם יכולים אחרים מהמשפחה להשתמש בזה.
4. והאם שונה כאשר הדברים היו בגדים כאלו שאפשר ללכת למקום של הנהג ולהתלבש בהם שם.
5. באופנים הנ"ל, אם היו שם כל מאכלי שבת או כל בגדי שבת, ויש לו שמחה בדרגת קורבה, וגילה זאת ממש סמוך לשבת, האם מותר לו להתקשר לנהג הגוי שיביא לו את המזודה.
6. וכן מי שנאבד לו מזודה וכדו' בשדה התעופה והחברה הביאה לו את זה בשבת ע"י נהג נכרי.
7. והאם יש חילוק בין אם החברה תשלם קנס על כל יום שלא מוצאים ומחזירים את זה.

[שכ״ה ס״י, מ״ב סקנ״ו-ס״ח, שעה״ל נ״ד].

ט. מי שרוצה להטהר ואינו יכול לקיים טבילת עזרא.

1. האם יכול לשפוך ט׳ קבין ע״י שיפתח מקלחת של מים קרים בשבת על כל גופו.
2. ואם הכניסה לבוילער סגור, האם יכול לפתוח את המים החמים שיהיה לפחות פושר.
3. והאם מי שטבל במקוה שמאוד מלוכלך יכול אח״כ לעשות מקלחת באופנים הנ״ל.
4. ומאיזה דרגת חום ודאי אפשר לטבול במקוה.
5. ומי שמיקל לטבול בדרגה יותר מזה, האם מותר לשהות זמן מה לפני או אחרי הטבילה במקוה, או שצריך לצאת מיד.
6. ומי שטובל במקוה קר, האם מותר לו לשהות בו או שצריך להכנס ולצאת מיד.
7. וכן מי שמאוד חם לו או שסובל מכאב ראש האם מותר לו להכנס למקוה קר ולשהות שם.

[שעה״ל סק״ה, ח-ט, ס״ח ביה״ל ד״ה נמיס, תהל״ד סק״ג, תלוי בטעם המקילים, יפ״ל לח יהיה כמיקר, מ״ב סקכ״ח, ביה״ל ד״ה מותר].

י. מי שסובל מטחורים.

1. האם יכול למלאות אמבטיה עם מים קרים ולשבת בתוכו.
2. והאם יכול למלאות עם מים מהדוד של שבת.
3. והאם יכול לקחת מים מדוד חשמל שהתחמם מאליו בשבת.
4. והאם יש חילוק עד איזה גובה יהיו המים.
5. והאם יש חילוק באיזה עוצמה הסבל.
6. וכן ילד שמלוכלך האם וכיצד מותר לרחוץ אותו במים חמים.

[ס״ח, מ״ב סק״ו, ביה״ל ד״ה נמיס, תקי״ח מ״ב סקי״ח, הגדרת הוחמו מבעו״י שצ״ם מלאכת מבשל בצ״ר סקקכ״ז, מ״ב סקי״ג, רע״ח על המג״א סק״ד, תהל״ד סק״י, שכ״ח סמ״ד וזמנינו מוכח שלרפואה].

יא. טובל במקוה במקום שאין עירוב.

1. האם יכול לצאת החוצה מבלי להתנגב כלל.
2. האם יש חילוק אם יש לו זקן וריבוי שיער או שאין לו.
3. והאם יש חילוק באיזה רמה בגדיו יהיו ספוגים מהמים.
4. ואם קר לו אחרי הטבילה, האם מותר לו לעמוד ע״י תנור להתחמם כשלבוש בבגדיו, או כשעדיין לא לבוש בבגדיו.
5. והאם תלוי באיזה קרבה לתנור יעמוד.
6. וכן כשנוטל את ידיו, או אשה אחרי טבילה ששערותיה עם מים, האם מותר ליבש אותם ע״י מפזר חום.

[ס״ז, ט״ז סק״ב, ציוור הגר״ח, ס״ד-ה, מ״ב סס, ומ״ב סקכ״ג, ביה״ל ד״ה יש מומרים, תהל״ד סקי״ד-ט״ו, ס״ח סמ״ט, חס״ח סס סקנ״ט].

יב. מי שהתלכלך לו הנעל מאוד ומתבייש ללכת כך.

1. האם מותר לו להבריש עם מברשת עם משחה או בלי.
2. והאם מותר לעבור על זה עם מטלית לחה או יבישה.
3. האם יש חילוק בין אם זה לכלוך או רק אבק.
4. והאם מותר לעשות כל זה ע״י עכו״ם.

[שכ״ז ס״ד, מ״ב סקי״ב- וסקי״ג, וסקט״ז, שעה״ל סקי״ז, שו״ת שלמת חיים קע״ד, סימן ס״ב ס״ט].